

Στάσεις παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας, 4 έως 10 ετών, στην ευρύτερη περιοχή του Υγροτόπου της Κερκίνης απέναντι σε δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα και του οικοτουρισμού

Τσαλίκη Ελισάβετ*, Βιολόγος, Εκπαιδευτικός
Κορφιάτης Κωνσταντίνος, Επισκέπτης Λέκτορας Τμήματος Επιστημών της Αγωγής
Πανεπιστημίου Κύπρου
Χοβαρδάς Τάσος, Υποψήφιος Διδάκτορας Τμήματος Βιολογίας ΑΠΘ
Joanna Birch, Research assistant, University of Durham, UK
Palmer A. Joy, Department of Education and Pro Vice Chancellor, University of Durham,
UK

Λέξεις κλειδιά: στάσεις, πρωτογενής τομέας, οικοτουρισμός, δημογραφικά στοιχεία, πηγές περιβαλλοντικής πληροφόρησης

Θεματική ενότητα: Επιστημονική έρευνα

Περίληψη

Στα πλαίσια του διεθνούς ερευνητικού προγράμματος IMEW με θέμα την ολοκληρωμένη διαχείριση υγροτόπων της Ευρώπης, ένα από τα στοιχεία που διερευνήθηκαν ήταν οι στάσεις μαθητών και μαθητριών ηλικίας 4 ως 10 ετών στην ευρύτερη περιοχή του Υγροτόπου της Κερκίνης απέναντι σε δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα και του οικοτουρισμού. Οι δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα αιτιολογούνται ορθότερα, ενώ οι οικοτουριστικές δραστηριότητες περιγράφονται ορθότερα. Η θετική προδιάθεση για τον οικοτουρισμό είναι υψηλότερη συγκριτικά με εκείνη για τον πρωτογενή τομέα. Οι μισοί/ες περίπου ερωτώμενοι/νες δηλώνουν ότι τίποτε δεν τους προκαλεί δυσαρέσκεια στον τόπο διαμονής, ενώ δύο στα τρία παιδιά δεν επιθυμούν καμία μεταβολή στον τόπο διαμονής. Από τα δημογραφικά δεδομένα, η ηλικία αναδεικνύεται ως ο σημαντικότερος παράγοντας που ελέγχει την περιγραφή, αιτιολόγηση και προδιάθεση απέναντι σε όλες τις δραστηριότητες, καθώς και την καταγραφή προβλεπόμενων αλλαγών στον τόπο διαμονής. Η επίδραση των πηγών περιβαλλοντικής πληροφόρησης είναι ελάχιστη. Η συνολική πολυπλοκότητα των απαντήσεων καθορίζεται σε πρώτο βαθμό από την προδιάθεση απέναντι στο ψάρεμα.

Σκοπός εργασίας

Σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση των στάσεων μαθητών και μαθητριών ηλικίας 4 ως 10 ετών στην ευρύτερη περιοχή του Υγροτόπου της Κερκίνης απέναντι σε δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα και του οικοτουρισμού και πως αυτές αλλάζουν στις διαφορετικές ηλικιακές ομάδες. Διερευνάται η σχετική επίδραση των δημογραφικών στοιχείων του δείγματος, καθώς και πηγών περιβαλλοντικής πληροφόρησης.

Μεθοδολογία

Επιλέχθηκαν δύο δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα (ψάρεμα, θερισμός) και δύο οικοτουριστικές δραστηριότητες (παρατήρηση πουλιών, περιήγηση με βάρκα στη λίμνη). Πραγματοποιήθηκαν προσωπικές ημιδομημένες συνεντεύξεις με 200 μαθητές/τριες, ισοκατανεμημένους/νες στις ηλικιακές κλάσεις των 4, 6, 8 και 10 ετών. Συγκεκριμένα,

με αφορμή φωτογραφίες των δραστηριοτήτων ζητήθηκε από τα παιδιά να περιγράψουν κάθε δραστηριότητα και να δηλώσουν τους λόγους και την στάση τους (θετική ή αρνητική) απέναντι σε κάθε δραστηριότητα. Οι μαθητές/τριες δήλωσαν, επίσης, στοιχεία προτίμησης και δυσαρέσκειας στον τόπο διαμονής τους, καθώς και τις προβλεπόμενες και επιθυμητές αλλαγές αναφορικά με τον τόπο διαμονής. Καταγράφηκαν τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος (φύλο, ηλικία, τόπος διαμονής) και οι πηγές περιβαλλοντικής πληροφόρησης (σχολικό περιβάλλον, κοινωνικό περιβάλλον, εμπειρική γνώση). Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η διασταύρωση πινάκων (crosstabulation), η λογιστική παλινδρόμηση (logistic regression) και η ανάλυση ταξινόμησης (tree-modeling).

Αποτελέσματα

Οι σωστές απαντήσεις στην περιγραφή και την αιτιολόγηση του ψαρέματος είναι σημαντικά υψηλότερες συγκριτικά με αυτές στην περίπτωση του θερισμού. Αντίστοιχα, οι σωστές απαντήσεις στην περιγραφή και την αιτιολόγηση της παρατήρησης πουλιών είναι σημαντικά υψηλότερες συγκριτικά με αυτές στην περίπτωση της περιήγησης με βάρκα στη λίμνη. Συνολικά, η περιγραφή των δραστηριοτήτων του οικοτουρισμού παρουσιάζει υψηλά ποσοστά σωστών απαντήσεων. Αντίθετα, η αιτιολόγηση των δραστηριοτήτων του οικοτουρισμού παρουσιάζει χαμηλά ποσοστά σωστών απαντήσεων και υψηλά ποσοστά αναπάντητων ερωτήσεων.

Η θετική προδιάθεση για τον οικοτουρισμό είναι υψηλότερη συγκριτικά με εκείνη για τον πρωτογενή τομέα. Η αρνητική προδιάθεση των παιδιών απέναντι στο ψάρεμα είναι σημαντικά υψηλότερη σε σύγκριση με την αρνητική προδιάθεση απέναντι στον θερισμό. Αντίθετα, δεν παρατηρείται διαφοροποίηση στην αρνητική προδιάθεση των παιδιών αναφορικά με τις δραστηριότητες του οικοτουρισμού. Συνολικά, η αρνητική προδιάθεση για τον πρωτογενή τομέα είναι υψηλότερη συγκριτικά με εκείνη για τον οικοτουρισμό.

Η κοινωνική ζωή και οι δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο συγκεντρώνουν σημαντικά υψηλότερα ποσοστά θετικών προτιμήσεων συγκριτικά με τα αντίστοιχα ποσοστά δυσαρέσκειας. Το ίδιο συμβαίνει και με τις κατηγορίες 'τοπίο' και 'πλάσματα'. Για τη δεύτερη κατηγορία, ωστόσο, δίνονται υψηλά ποσοστά δυσαρέσκειας. Η περιβαλλοντική υποβάθμιση και το κυνήγι δίνονται ως στοιχεία που προκαλούν δυσαρέσκεια στα παιδιά, με το κυνήγι να συγκεντρώνει σχετικά υψηλό ποσοστό δυσαρέσκειας. Ένα σημαντικά υψηλό ποσοστό του δείγματος δηλώνει ότι τίποτε δεν του προκαλεί δυσαρέσκεια στον τόπο διαμονής του.

Αναφορικά με τις προβλεπόμενες και τις επιθυμητές αλλαγές στον τόπο διαμονής, το ποσοστό των παιδιών που δεν δηλώνουν καμία αλλαγή είναι υψηλότερο στην περίπτωση των επιθυμητών αλλαγών. Αντίστοιχα, το σύνολο των αλλαγών που δηλώνονται είναι υψηλότερο στην περίπτωση των προβλεπόμενων αλλαγών. Οι αλλαγές που αφορούν ανθρώπους συγκεντρώνουν υψηλότερο ποσοστό ως επιθυμητές αλλαγές, ενώ η διαφορά μεταξύ προβλεπόμενων και επιθυμητών αλλαγών στην περίπτωση των αλλαγών που αφορούν τη φύση δεν είναι στατιστικά σημαντική. Οι προβλεπόμενες αλλαγές που αφορούν τους ανθρώπους ισοκατανέμονται μεταξύ θετικών και αρνητικών μεταβολών, ενώ στην περίπτωση των προβλεπόμενων αλλαγών που αφορούν τη φύση, οι αρνητικές μεταβολές είναι σημαντικά περισσότερες.

Η θετική προδιάθεση απέναντι στην παρατήρηση πουλιών ελέγχεται από επιθυμητές αλλαγές που αφορούν τη φύση, ενώ η θετική προδιάθεση απέναντι στην περιήγηση με

βάρκα στη λίμνη ελέγχεται από επιθυμητές αλλαγές που αφορούν τους ανθρώπους. Από τα δημογραφικά δεδομένα, η ηλικία αναδεικνύεται ως ο σημαντικότερος παράγοντας που ελέγχει την περιγραφή, αιτιολόγηση και προδιάθεση απέναντι σε όλες τις δραστηριότητες, καθώς και την καταγραφή προβλεπόμενων αλλαγών στον τόπο διαμονής. Η επίδραση των πηγών περιβαλλοντικής πληροφόρησης είναι ελάχιστη. Τέλος, η προδιάθεση απέναντι στις εξεταζόμενες δραστηριότητες και όχι οι προβλεπόμενες και επιθυμητές αλλαγές στην περιοχή μελέτης είναι εκείνες που σε πρώτο βαθμό καθορίζουν την πολυπλοκότητα στις απαντήσεις των παιδιών.

Συζήτηση

Η αντιδιαστολή του πρωτογενούς τομέα με τον οικοτουρισμό παραπέμπει στη μεταβολή του παραγωγικού προτύπου που επέρχεται εξαιτίας της αλλαγής χρήσεων γης σε προστατευόμενες περιοχές. Αναμένουμε η παραπάνω μεταβολή να εντοπιστεί στις στάσεις των μαθητών/τριών απέναντι στις δραστηριότητες που εξετάζονται. Πράγματι, η θετική προδιάθεση είναι σημαντικά υψηλότερη απέναντι στον οικοτουρισμό, ενώ η αρνητική προδιάθεση είναι σημαντικά υψηλότερη για τον πρωτογενή τομέα. Πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί η σχετική ανεπάρκεια στην αιτιολόγηση των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων. Αυτό είναι ένα ενδιαφέρον στοιχείο για να αντιμετωπιστεί από τα μελλοντικά προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης της περιοχής. Ανάμεσα στις οικοτουριστικές δραστηριότητες παρατηρείται διαφοροποίηση, καθώς η θετική προδιάθεση απέναντι στην παρατήρηση πουλιών ελέγχεται από επιθυμητές αλλαγές που αφορούν τη φύση, ενώ η θετική προδιάθεση απέναντι στην περιήγηση με βάρκα στη λίμνη ελέγχεται από επιθυμητές αλλαγές που αφορούν τους ανθρώπους. Το σχετικά υψηλό ποσοστό παιδιών που δεν επιθυμούν καμία αλλαγή στον τόπο διαμονής θα μπορούσε να αποδοθεί στο γεγονός ότι οι προβλεπόμενες αρνητικές αλλαγές είναι σημαντικά περισσότερες από τις προβλεπόμενες θετικές αλλαγές. Τα σχετικά υψηλά ποσοστά θετικών προτιμήσεων από τη μία πλευρά αλλά και δυσαρέσκειας, από την άλλη, αναφορικά με στοιχεία της πανίδας της περιοχής μελέτης δείχνει ότι θετικές στάσεις απέναντι στο φυσικό περιβάλλον ενδέχεται να συνυπάρχουν με στάσεις αρνητικές. Η ελάχιστη επίδραση των πηγών πληροφόρησης δείχνει, τέλος, ότι οι δυνατότητες εκπαιδευτικών παρεμβάσεων είναι σημαντικές.

Βιβλιογραφικές αναφορές

1. Bonnet, M & Williams, J. (1998). Environmental Education and primary children's attitudes towards nature and the environment, *Cambridge Journal of Education*, 28(2), pp. 159-174.
2. Palmer J.A. (1993) From Santa Claus to Sustainability: Emergent Understanding of Concepts and Issues in Environmental Science, *International Journal of Science Education*, 15(5), 487-495.
3. Palmer J.A., Suggate J., Bajd B., Tsaliki E., Duraki D., Paraskevopoulos S., Razpet N., Dimec D.S. (1999) Emerging Knowledge of Distant Environments: An International Study of Four and Six Year Olds in England, Slovenia and Greece, *European Early Childhood Education Research Journal*, 7(2).
4. Scheyvens, R. (1999). Ecotourism and the empowerment of local communities, *Tourism Management*, 20, pp. 245-249.
5. Wiegand, P. (1993) *Children and Primary Geography*, London: Cassel.